

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

เรื่อง

ภูมินามของหมู่บ้านในจังหวัดลำปาง

Toponyms in Lampang Province : Village Names

โดย

โอฬาร รัตนภักดิ์

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากทุนงบประมาณแผ่นดิน (วช.)

ประจำปีงบประมาณ 2551

พ.ศ. 2553

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “ภูมินามของหมู่บ้านในจังหวัดลำปาง” (Toponyms in Lampang Province : Village Names) นี้ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 3 ประการ ได้แก่ ประการแรกเพื่อศึกษาประวัติ ความเป็นมาของภูมินามของหมู่บ้านในจังหวัดลำปาง ประการที่สองเพื่อวิเคราะห์ลักษณะภาษาของ ภูมินามหมู่บ้านในจังหวัดลำปางทั้งโครงสร้างทางภาษาและโครงสร้างทางความหมาย และประการสุดท้ายเพื่อวิเคราะห์คุณค่าของภูมินามของหมู่บ้านในจังหวัดลำปาง ที่สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะทางกายภาพ ตลอดจนสภาพทางสังคมและวัฒนธรรม โดยผลของการศึกษาปรากฏว่า

ลักษณะภาษาของภูมินามหมู่บ้านในจังหวัดลำปางในส่วนโครงสร้างทางภาษา พบว่าชื่อหมู่บ้านทั้ง 985 ชื่อ ประกอบด้วยคำมูลตั้งแต่ 1 - 7 คำ ซึ่งภูมินามของหมู่บ้านที่ปรากฏอย่างมีนัย ทางสถิติ คือ ชื่อที่ประกอบด้วยคำมูล 2 คำ โดยพบมากถึง 581 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 58.98 ของชื่อทั้งหมด โดยภูมินามอาจประกอบด้วยส่วนประกอบ 2 ส่วน คือ “คำหลัก” และ “คำขยาย” ซึ่งปรากฏเรียงกันได้ 4 แบบ “คำหลัก+คำขยาย” “คำหลัก” “คำหลัก+คำหลัก” และ “คำขยาย+คำหลัก” แบบที่พบมากที่สุด คือ พบทั้งสิ้น 801 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 81.32 ในส่วนโครงสร้างทางความหมาย ศึกษาโดยแยกภูมินามออกเป็นศัพท์หลักคือคำแรกของชื่อหมู่บ้าน และศัพท์ขยายคือคำที่อยู่ต่อจากคำแรกของชื่อหมู่บ้านนั้น พบว่าความหมายที่ปรากฏมากที่สุดของศัพท์หลัก คือ “ลักษณะทางภูมิศาสตร์” และความหมายที่พบมากที่สุดของศัพท์ขยาย คือ “พืช” เมื่อนำความหมายของศัพท์หลักและศัพท์ขยายมานับความถี่ของการปรากฏร่วมกันแล้ว พบว่ากลุ่มความหมาย “น้ำและแหล่งน้ำ” ปรากฏอยู่ในภูมินามของหมู่บ้านในจังหวัดลำปางมากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มความหมาย “พืช” หลังจากนั้นความถี่ของรูปศัพท์ทั้งหมดแล้ว พบว่ารูปศัพท์ที่ปรากฏมากที่สุด คือ “แม่” รองลงมาคือ “ทุ่ง” “นา” “ท่า” และ “พัฒนา” ตามลำดับ

นอกจากนี้ภูมินามของหมู่บ้านยังมีคุณค่าในแง่ที่สามารถสะท้อนให้เห็นลักษณะต่าง ๆ ของจังหวัดลำปางได้ ทั้งลักษณะทางกายภาพ ตลอดจนสภาพทางสังคมและวัฒนธรรม โดยจำแนกได้เป็น 7 ด้าน ได้แก่ ด้านแรกลักษณะทางภูมิศาสตร์ โดยแสดงให้เห็นว่าพื้นที่ในจังหวัดลำปางนั้นมีลักษณะ ภูมิประเทศ และภูมิอากาศที่หลากหลาย ด้านที่สองพรรณพืชพรรณสัตว์ แสดงให้เห็นถึงพรรณไม้และพรรณสัตว์จำนวนมากที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ซึ่งสะท้อนให้เห็นความอุดมสมบูรณ์ของจังหวัดลำปางได้ ด้านที่สามประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นภาพสะท้อนของอดีตที่แสดงให้เห็นถึงร่องรอยความเป็นมาบางประการของจังหวัดลำปาง ทั้งที่เป็นเรื่องราวเหตุการณ์ บุคคล กลุ่มชน สถานที่ ตำแหน่งที่ตั้งและขนาด รวมไปถึงวัตถุที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ด้านที่สี่ตำนานและนิทานพื้นบ้าน ทั้งนิทานที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนา นิทานที่เกี่ยวข้องบุคคลในประวัติศาสตร์ นิทานที่เกี่ยวข้องทรัพย์สินสมบัติหรือสิ่งลึกลับ นิทานชีวิตที่เหตุการณ์เกิดขึ้นในท้องถิ่น และนิทานจากวรรณกรรมที่รู้จักกันดี ด้านที่ห้าวิถีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาชีพและการทำมาหากิน เครื่องมือเครื่องใช้และงานหัตถกรรม การจัดการน้ำภายในชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรม การคมนาคมขนส่ง การละเล่นและการแสดงพื้นบ้าน ตลอดจนอาหารพื้นบ้าน ด้านที่หกความเชื่อและค่านิยม มีทั้งส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์และสิ่งเหนือธรรมชาติ และส่วนที่เป็นความเชื่อและค่านิยมเกี่ยวกับมงคลนาม ด้านที่เจ็ดลักษณะทางการปกครอง ได้แก่ การรวมหมู่บ้าน การแยกหมู่บ้าน การตั้งหมู่บ้านใหม่ และการแสดงถึงเขตการปกครอง

ABSTRACT

The objectives of this study on Toponyms in Lampang Province: Village Names are: 1) to explore the historical background of village names in Lampang villages; 2) to analyze the linguistic features of those village names in terms of structural feature and semantic feature; and 3) to evaluate the value of toponyms reflecting the geographical, social and cultural aspects of villages in Lampang province.

The 985 village names have been reviewed, and it is found that they are constructed by 1-7 basic word forms. The most frequently-used structure is a 2 word-combination, consisting of 581 names or 58.98 % of the total. The structure of village name consists of the head noun and modifier. The word order is divided into 4 patterns: "head noun" "head noun + modifier", "head noun + head noun", and "modifier+ head noun". The most frequently-used pattern is "head noun + modifier," consisting of 801 names or 81.32% . In terms of semantic feature, following the pattern "head noun + modifier", it is found that the most frequently used in head noun is related to the local geographic names, and the most frequently-used in modifier is plant. When counting the frequency head noun and modifier, the result shows that the water resources and plant are the most frequently used, respectively. The 5 most popular words of both heads and modifiers are "mææ" (river), "thung" (field), "naa" (paddy field), "thaa" (peir) and "phat tha naa" (to develop) respectively.

The value of toponym is able to reflect the holistic feature of Lampang province, including geography, society and cultural aspects. 7 aspects reflected from the value include: 1) a variety of geography and climates of the province; 2) an abundant source of flora and fauna; 3) local histories of the province, such as phenomena, important people, social groups, important places, position and size of community and antiques.; 4) local legends and folktales naming people, places, events, religions, mysteries, hidden treasures, and well-known literatures.; 5) ways of life on local jobs and careers, utensils and handicraft, water management, custom, transportation, folk performance and folk food; 6) beliefs and social values, including supernatural powers, and principles of naming holy places; and finally, 7) local governance describing assembly and disassembly of community, rebuilding villages, and political division.